

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marția, Joia și Sămbata.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 14 C., 6 luni 7 C., 3 luni 3 C. 50 fl.
Pentru monarhie pe an 16 C., 6 luni 8 C., 3 luni 4 C.
Pentru străinătate pe an 24 C., 6 luni 12 C., 3 luni 6 C.

Abonamentele și inserțiunile

să se adreseze Administrației tipografiei arhid., Sibiu, str. Măcelarilor 45.

Correspondențele

să se adreseze Redacției „Telegrafului Român”, str. Măcelarilor Nr. 45.
Scrisori nefrancate se refuză. Articoli nepublicați nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Pentru odată 14 fl., — de douăori 24 fl., — de trei ori 30 fl.
rândul eu litere garmond.

Nr. 6934 Școl. 1913.

Circulară,

cătră toate oficiile protopresbiterale și parohiale și cătră toți învățătorii din arhidieceza ortodoxă română a Transilvaniei.

Art. de lege XVI. din 1913 despre noua salarizare a învățătorilor comunali și confesionali a intrat în vigoare. Dispozițiile lui obligă deci pe toți susținătorii de școli. Pentruca ele să fie cunoscute tuturor organelor noastre, Consistorul arhidiecezan a tradus legea în românește, trimițând deodată cu această circulară câte-un exemplar fiecărui oficiu protopresbiteresc, parohial și pentru fiecare școală. Această ne dispensează de a mai expune la acest loc cuprinsul legii relativ la noua urcare a lefurilor învățătoresți, căci oricine se va putea orienta din cetirea legii tradusă în românește.

E suficient să amintim atâtea, că salariul fundamental începător al învățătorilor și învățătoarelor s'a fixat în 1200 cor., deci cu 200 cor. mai mare față de trecut. Sistemul gradațiilor (cvinvenalelor) s'a abandonat, înlocuindu-se cu împărțirea în clase și grade de salar.

Susținătorii de școli sunt datori — conform §. 22 din lege — să asigure pe seama învățătorilor noile lefuri cel mult până în 31 Decembrie 1913. Legea adaogă însă, că noua leafă trebuie plătită începând deja cu 1 Ianuarie 1913.

Sinodul arhidiecezan întrunit astă-primăvară în sesiune ordinară s'a ocupat pe larg de chestiunea școlilor în legătură cu noua lege de salarizare. El a decretat, că toate școlile din cuprinsul arhidiecezei au să fie susținute cu prețul oricăror jertfe. Deodată a îndrumat Consistorul arhidiecezan să ia toate dispozițiile pentru asigurarea existenței tuturor școlilor.

Potrivit acestei îndrumări, — cuprinse în concluzul sinodal Nr. 54/1913, Consistorul ia următoarele măsuri:

1. Comunele bisericesti ale căror școli sunt subvenționate de stat nu se vor preocupa de noua salarizare. § 23 al legii consideră dovedită sărăcia acestor comune și ele nu sunt obligate să dea petiții din nou. Ministrul întregeste din oficiu lefurile învățătorilor dela aceste școli. Asemnarea a și început deja și cei mai mulți învățători sunt în ordine cu leafa.

2. Comunele bisericesti cari au susținut școlile până acum exclusiv din mijloace proprii, (sub «mijloace proprii» înțelegem și subvențiile acordate de Consistor), sunt datoare ca îndată după primirea acestei circulare să convoace comitetele și eventual sinoadele parohiale, unde vor discuta asigurarea noilor urcări de salar, având să aducă concluze în merit.

Deoarece noua lege școlară impune greutăți considerabile susținătorilor de școală, căci salariile se urcă până la suma de 3200 cor. plus banii de locuință cari variază între 240—600 cor. precum și alte accidentii, Consistorul atrage în mod special atențiunea organelor noastre parohiale asupra acestor sarcini grele. De aceea vor avea

să cumpănească cu toată răceala noua situație, căutând să-și dea bine seama întru cât sunt suficiente izvoarele ce le are biserica pentru suportarea plăților mari învățătoresți, cari se urcă mereu și destul de repede. Să se ferească de greșala fatală în care au căzut la 1907 unele comune bisericesti, că sub impresia însuflețirii generale ce stăpâniă atunci, au decretat urcarea salariilor conform legii din 1907, iar mai târziu, la 1910, când erau obligate să execute concluzele luate, le-a fost peste putință să plătească învățătorului leafa votată, căci n'aveau acoperire. Din aceasta au izvorit două pagube foarte mari pentru biserică. Proces pornit de învățător contra bisericii și pierderea posibilității de-a mai cere subvenție dela stat, căci acesta consideră asigurat salariul în sarcina bisericii. Din aceste două pagube a rezultat în multe locuri o a treia deădăreptul dezastruoasă: *închiderea școlii și pierderea dreptului de-a mai susține școală.*

Prin urmare organele noastre parohiale să judece bine — făcând socoteala pe ani înainte — că oare sunt în stare sau nu să presteze competențele învățătoresți fără a primejdui fondurile bisericesti și fără a slei toate puterile de jertfă ale credincioșilor?

Consistorul e bucuros să vadă cât mai multe școli confesionale susținute exclusiv din mijloace proprii, și în principiu ar dori, ca toate să facă lucrul acesta; dacă însă așa ceva nu e posibil, atunci să ne mulțumim cu ceea ce se poate și să nu forțăm lucrurile. Dacă organele noastre parohiale după desbateri temeinice vor găsi că nu vor mai putea susține școlile din mijloace proprii, decât cu primejdia de a sdruncina averea bisericii și bunăstarea credincioșilor, atunci Consistorul le îndrumă, ca necondiționat să ceară subvenție dela stat. Modalitățile după cari au să procedeze, vor fi înșirate mai la vale.

3. Comunele bisericesti, cari până acum n'au avut nici subvenție dela stat, dar nici din mijloacele proprii n'au putut asigura salariul învățătoresc minimal fixat în legea dela 1907, sunt îndatorate să ceară acum ajutor de stat. *Termenul pentru înaintarea petițiilor este foarte scurt, anume, 30 Septembrie 1913.*

Prin aceasta îndatorăm deci sub cea mai grea răspundere organele parohiale din acele comune bisericesti, cari nici în trecut și nici acum nu pot plăti salariul nou învățătoresc, ca *imediat* să țină ședințe, în cari prin concluze motivate aduse în regulă să decreteze, că pentru întregirea salariilor învățătoresți la minimul cerut de noua lege școlară biserica cere subvenție dela stat, fixând fi-rește în concluz suma de care are lipsă. Accentuăm aici, că lipsa edificiului școlar corăspunzător n'are să împedice singuraticile comune în cererea ajutorului de stat. Asemenea nici împrejurarea, că învățământul este sistat de mai mulți ani din cauza lipsei de învățători. *Organele parohiale vor aduce concluz în care se obligă, că într'un anumit termen, de exemplu până la 1 Septembrie 1914, își vor aduce edificiul în stare corăspunzătoare, vor cumpăra rechizitele cerute de lege*

și vor întregi postul cu învățător deplin calificat. Ministrul și în trecut a acordat ajutor de stat comunelor cari și-au luat acest angajament, și suntem siguri, că acest procedeu îl va urma și în viitor. Indrumăm deci, sub grave urmări, comitetele parohiale, să ia aceste concluze pentru mântuirea școlilor.

4. Acele comune bisericesti, cari au dat și până acum petiții pentru ajutor de stat, dar ele dintr'un motiv sau altul au fost refuzate, *sunt datoare să înainteze acum din nou petiții, acludând aceleași documente cerute de legea din 1907.*

5. Acele comune bisericesti, cari au dat petiții pentru subvenție dela stat, petițiile lor însă până la data de față n'au fost rezolvite, *sunt datoare să facă o nouă petiție în care cer întregirea fixată de art. de lege XVI. din 1913.* La această petiție nu vor aclude documentele prescrise, ci simplu se vor provoca la petiția anterioară unde se găsesc documentele necesare.

6. Acele comune bisericesti cari pe baza art. de lege XLVI din 1908 despre gratuitatea învățământului, au primit ajutor de stat sub titlul de *răscumpărare de didactru*, încă sunt datoare să înainteze petiții în scopul întregirii salariilor învățătoresți. Astfel de comune însă nu sunt obligate să alăture la petiție toate documentele prescrise de legea din 1907, ci numai următoarele: a) atestatul de apartinere (illetőségi) al învățătorului; b) diploma de învățător; c) atestatele de serviciu; d) foaia de salar; e) protocoalele de venite, atât cel luat pe baza legii din 1893, cât și cel luat pe baza legii din 1907.

Acele comune bisericesti, cari până acum n'au avut, dar doresc să obțină în viitor subvenție dela stat, sunt datoare să alăture la petiție toate documentele înșirate în § 25 al «Instrucției minist.» Nr. 76,000 din 1907, aflătoare în traducere românească lângă legea școlară din 1907. Legea aceasta s'a trimis la timpul său tuturor parohiilor și școlilor noastre confesionale. Cu toate acestea Consistorul specifică și aici documentele, cari au să fie alăturate la petiție:

- foaia de salar;
- protocolul de venite;
- atestatele de serviciu;
- budgetul bisericii;
- budgetul școlii;
- atestat comunal despre starea averii comunei bisericesti;
- conspect despre darea directă de stat, darea comunală, aruncul școlar de 5%;
- conspect despre darea directă de stat a locuitorilor susținători de școală confesională și despre contribuțiile acestora la susținerea școlii confesionale;
- atestatul de apartinere al învățătorului;
- diploma de învățător;
- certificat despre depunerea jurământului;
- declarația comitetului parohial prin care garantează, că învățătorul știe vorbi corect ungurește, știe scrie și instrui în această limbă;

o) conspect despre dimensiunile sălii de învățământ;

p) inventar despre mobilierul și rechizitele școlii;

r) declarația comitetului parohial prin care se obligă, că într'un termen fix (care trebuie indicat și care nu poate fi mai lung de un an) va cumpăra rechizitele școlare cari lipsesc;

s) extras din registrul de primire despre numărul total al elevilor înmatriculați;

t) conspect despre numărul elevilor cu limba maternă maghiară cari cercetează școala confesională;

u) orarul, lista manualelor întrebuințate în școală și planul analitic din limba maghiară, aritmetică, geografie, istorie și constituție, aprobat de inspectorul regesc;

v) conspect despre numărul elevilor distribuiți pe clase;

z) conspect despre starea învățământului popular din comună;

x) declarația Consistorului arhidiecezan, prin care și dă învoirea la cererea subvenției de stat. (Aceasta o va aclude Consistorul).

Acestea sunt documentele cari trebuie acluate la petiție din partea tuturor acelor comune bisericesti, cari n'au avut până acum subvenție dela stat.

Comune bisericesti, cari n'au avut subvenție dela stat, în cazul că înființează un nou post învățătoresc, pentru susținerea căruia reflectează la ajutorul statului, sunt datoare să alăture la petiție, pe lângă documentele înșirate mai sus, încă următoarele:

a) concluzul comitetului parohial despre înființarea noului post învățătoresc, aprobat de Consistor;

b) conspect despre dimensiunile sălii de învățământ;

c) conspectul elevilor din școala de toate zilele cari vor fi plasați în noua sală de învățământ.

Notăm că documentele de sub lit. f), g), h), n), o), s), t) și z), sunt tipărite și se găsesc la primăriile comunale, de unde le vor cere prezenții scaunelor școlare.

Pentru orientare Consistorul deodată cu această circulară trimite fiecărei comune bisericesti câte un formular de petiție, care poate fi schimbat după împrejurări.

Toate petițiile pentru subvenție dela stat au să fie aşternute Consistorului arhidiecezan necondiționat până la 1/14 August 1913. Consistorul le va cenzura și întrucât le va afla în ordine, le va înainta însuși ministerului de culte și instrucție publică, prin comisiile administrative comitatense. *Indatorăm deci sub cea mai grea răspundere, atât comitetele parohiale, cât și pe parohii noastre, ca imediat după primirea acestei circulare să se întrunească în ședințe.* Aici vor discuta calm și temeinic, cumpănind toate împrejurările în legătură cu noua urcare de salar. Vor fixa ce au dat până acum la susținerea școlii, din ce izvoare au acoperit salariile. Apoi vor arăta cu cât pot contribui în viitor la susținerea școlii și ce acoperire au în acest scop. Intru cât se vor convinge — făcând socoteala reală pe zeci de ani înainte — că nu pot susține școala

din mijloace proprii, vor decretă prin conclud reflectarea la ajutor de stat. In acest conclud vor indica suma cu care pot contribui la salariul învățatorilor și izvoarele din cari vor acoperi această sumă. In conformitate cu acest conclud vor pregăti și foile de salar și protocoalele de venite.

Vă este cunoscut, că o mulțime de școli primesc subvenții permanente dela Consistor. Urcându-se acum salariile învățătoresci în măsură considerabilă, Consistorul nu va mai putea ajuta în viitor același număr de școli ca în trecut, ci va fi silit să revoace aceste ajutoare dela mai multe școli, spre a le folosi acolo unde nevoia e mai mare. Pentru ca să fiți orientați în acest punct vă cităm în întregime pct. 7 din concludul Nr. 54 adus de sinodul arhidiecezan în sesiunea ordinară din 1913. El sună în chipul următor: *Consistorul să revoace cu începutul anului școlar 1913/14 ajutoarele votate pe seama acelor școli, cari nici decum nu vor putea fi susținute fără ajutor de stat și ajutoarele revocate să le dea acelor comune bisericesti, unde statul nu dă întregire de salar și unde interesul bisericii noastre reclamă în mod categoric susținerea școlii confesionale din mijloace proprii.*

Atragem atențiunea organelor noastre parohiale asupra acestui conclud, îndrumându-le să țină seamă de el și în hotărârile ce vor lua să nu opereze cu subvenția dela Consistor, ca cu o poziție sigură.

Fiind acum din nou în joc existența școlilor noastre, de cari e legată înaintarea și fericirea credincioșilor de azi și a celor de mâine, punem la inima tuturor conducătorilor și organelor noastre din comunele bisericesti datorința mare ce o au în aceste clipe față de școala confesională, tăria și nădejdea noastră. Consistorul așteaptă și pretinde zel și muncă îndoită, nu numai dela ei, ci dela toți frunțașii vieții noastre publice, în rândul cărora în prima linie sunt datori să lucreze deputații congresuali și sinodali. Mandatul lor trebuie să-și găsească justificarea în clipe grele ca cele de astăzi, în acte de jertfă înălțătoare pentru instituțiile bisericesti, care-i susține și pe ei deopotrivă cu poporul credincios care i-a trimis în corporațiunile noastre bisericesti mai înalte.

Declarăm aici, că întrucât organele noastre parohiale în frunte cu parohii se vor face vinovați de neglijență și lipsă de interes în această chestiune mare și importantă, Consistorul pe lângă răspunderea grea ce-o vor avea în fața posterității, — *va lua cele mai grave măsuri contra lor*, pedepsindu-i cu asprime necruțătoare și făcându-i responsabili și cu averea lor pentru pagubele mari ce vor cauza bisericii. O accentuăm aceasta mai ales față de acele comune bisericesti, cari până la 1/14 August nu vor fi înaintat aici cererile pentru ajutor de stat.

Aceste vi-le comunicăm spre orientare și strictă conformare. Intru cât ați avea nedumeriri într-o privință sau alta, să vă adresați *îndată* la noi și vi-se vor da lămuririle necesare.

Imediat după primirea acestei circulare se vor convoca comitetele parohiale, unde ea va fi cetită în întregime și explicată din partea preoțimii noastre. Apoi în aceeași ședință vor avea să înceapă lucrările impuse prin circulara prezentă.

Sibiiu, din ședința Consistorului arhidiecezan, ca senat școlar, ținută în 6 Iunie 1913.

Dr. Ilarion Fușcaru
arhimandrit, vicar arhiep.

Dr. George Proca
secretar consistorial.

Discurs festiv

rostit cu ocaziunea încheierii anului școlar la seminarul arhidiecezan „Andreian” din Sibiiu.

de prof. Dr. P. Roșca.

Excelența Voastră I. P. S. Părinte, Onoraților Domni comisari consistoriali, Stimai Oaspeți, iubii Colegi, și iubii Elevi!

La universități există obiceiul în sensul căruia, candidaților li se înmanuiază diploma numai după depunerea unui jurământ solemn. Li se pretinde să confirme prin jurământ că și pe mai departe vor întreține o legătură spirituală cu instituțiunea de care formal se despart prin actul promoțiunii, că prin întreaga lor viață vor contribui la ridicarea prestigiului respectivei instituțiuni și vor promova scopurile pe cari le urmărește muncind din îndemn curat și nu cumva numai pentru câștigul vremelnic sau chiar pentru favoruri neoneste, a căror umbră se reflectează nu numai asupra persoanei făptuitorului, ci și asupra instituțiunei din care a eșit.

Scopul acestui jurământ este, ca în sufletul fiecărui candidat să se statorească un memento, un factor puternic, care să vegheze ca tinerii, cari ies de sub imediatul control al profesorilor, să rămână într-un raport continuu cu cele ideale, și să nu alunece pe căi piezișe după ce vor eși în învălmășagul vieții.

Rostul cuvintelor mele întrucât sunt adresate acelor, cari și-au terminat studiile la acest institut, nu va fi altul decât a substitui într-un fel frumosul obicei al universităților.

Timpul de pregătire la această școală de specialitate este relativ foarte scurt. Trei respective 4 ani de zile trec foarte repede și chiar și când ar fi fost întrebuințați în modul cel mai conștient și economic, dacă Vă dați bine seama, veți constata încă multe lipsuri față de multiplele îndatoriri ce sunt împreunate cu posturile pe cari le veți ocupa. Noi profesorii ne dăm seama de acest neajuns în măsură și mai mare. Poate nici noi nu v'am înzestrat cu îndestulitoare merinde spirituală pentru drumul pe care porniți, dară poate nici D-Voastră n'ați dovedit destulă înțelegere pentru cariera pe care V'ați ales-o, ca măcar puținul acela cât vi l'am dat să-l îmbrățișați cu răvnă pe care am fi în drept să o așteptăm dela D-Voastră. Noi v'am primit aici cu masa întinsă și dacă unul sau altul din D-Voastră se ridică dela masă fără a se fi saturat, să se răfuiască în propria sa conștiință. Nu le amintesc acestea cu scopul de a face recriminări zadarnice, ci pentru a constata starea faptică nu tocmai măgulitoare. Nici nu voiu încerca să suplinesc aceea ce s'a neglijat în decurs de ani dearândul, căci ar fi deoparte imposibil de altă parte fără scop. Propriu zis nici nu este cantitatea cunoștințelor criteriul după care judecăm că sunteți sau nu sunteți destul de bine pregătiți pentru carierele D-Voastre.

Este un alt criteriu mai de însemnătate și la acesta voesc a mă opri.

Școlile de specialitate au să pregătească ce-i drept pentru o anumită carieră, de aici însă nu rezultă că dacă a absolvat cineva cu bun succes o atare școală, este deplin pregătit pentru o anumită carieră, așa încât de aci încolo să trăiască numai după capitalul intelectual și moral realizat în decursul timpului de studiu. Dacă ar avea cineva o astfel de convingere s'ar afla într-o îndoită eroare fatală.

Inainte de toate capitalul intelectual a cuiva nu este o cantitate indelebilă, care odată câștigat să nu se mai piardă. El tinde a scăde pe zi ce merge și numai întrucât e susținut și augmentat prin muncă continuă își menține caracterul de capital viu și fructifer, la din contră scăde și lasă în urmă numai pretenții deșerte și vanitate ridiculă. Cu privire la capitalul intelectual are valoare proverbul german: „Hast du etwas ererbt, erwerbe es von neuem, um es zu besitzten”, sau pe românește: dacă ai moștenit ceva, câștigă-o din nou moștenirea, ca să o posezi. Numai pe lângă un amăsurat echivalent de muncă se poate susține un capital deja existent.

A doua eroare ar consta în aceea că ar crede cineva că e deplin pregătit pentru o carieră, după ce o comisie oarecare iar da diploma de evaluare. Diplomele acestea nu pot avea mai mare însemnătate, decât au b. o. diplomele de doctor în o știință oarecare. Doctoratul nu i se dă candidatului pentru că e dobă de carte, ci pentru că și-a însușit ideile fundamentale a unei științe și de acum înaintea este capabil a munci independent, în direcția în care a muncit un timp oarecare sub conducerea unui om expert, a profesorului. Așa se Vă considerați și D-Voastră după absolvarea studiilor, ca unii cari cunoscând principiile fundamentale ale carierii pe care o veți îndeplini, să căutați de aci înainte a le aprofunda, augmenta și aplica în mod independent. Indreptarea voinței spre muncă conștientă, săvârșită cu răvnă și zel este criteriul care vă evaluează pentru viitoare funcțiuni.

Cine nu și a însușit această disciplinare a voinței, chiar dacă ar avea în momentul de față o cantitate oarecare de cunoștințe, nu dă garanță despre aceea că va deveni un bun preot, sau un bun învățător. In scopul acesta se cere să aibă vocațiune, care să-l îndemne necontenit la muncă. Vocațiunea ca motivul intern și permanent a unui fel de acțiuni, nu este altceva, decât un complex de sentimente, pentru că sentimentele sunt în genere motivele inactivității conștiente a voinței. Cine lucrează din vocațiune, lucrează cu plăcere, cu interes și cu zel. Sentimentele cari constituie vocațiunea nu sunt înăscute, pentru că sentimentele desluite sunt tot atât de puțin înăscute ca și ideile. Ele se pot trezi și cultiva prin aceleași mijloace, prin cari dezvoltăm sentimente în genere, adică prin împărtășirea de idei.

Dacă pătrunde cineva însemnătatea unei carieri și își formează o icoană ideală despre felul cum este ea a se îndeplini, e imposibil ca să nu se nască în sufletul său o afecțiune față de respectiva carieră. In măsura în care se aprofundează cineva în ființa unei carieri și își lămurește felul împlinirii sale ideale, crește și tăria vocațiunei. D-Voastre, când v'ați ales chemarea de preot sau de învățător, ați avut o cunoștință nu tocmai clară despre aceste funcțiuni, și ați avut și o vocațiune corespunzătoare, dar încă nedeslăuită. Acum după ce ați ajuns la finea studiului în acest institut, am speranța că sunteți în posesia unei vocațiuni destul de dezvoltate, ca să puteți intra în viață. De fapt și aveți trebuință de vocațiune acum mai mult ca oricând. Din întreaga pătură intelectuală de care dispunem, D-Voastre veți fi direct angajați la săvârșirea muncii culturale. Veți avea să deveniți apostoli și luminători ai neamului, dela cari va depinde, ori de în viitorul apropiat vom avea să înregistrăm un period de stagnare și regres, sau unul de progres. Pro-

gresul nu se face prin înaintarea omogenă a colectivității, ci el este determinat de singuraticii indivizi, cari influențează și îi dau timbru întregului mediu în care se află. După cum vor fi luminătorii, așa va fi și lumina pe care o răspândesc. Din acest punct de vedere atitudinea D-Voastre este însoțită o de grea răspundere, care vă poate fi spre binecuvântare dară și spre ocară.

Aveți trebuință de razimul sufletesc al însuflețirii și vocațiunii și pentru a putea învinge toate greutatețile pe cari le veți întâmpina în apostolatul D-Voastre. La nici un fel de funcțiune nu se reclamă atâta abnegațiune și desinteres ca tocmai la cea preoțească și învățătorescă. Veți avea să munciți în sate nebagate în seamă, nu veți fi părtași de alaiuri și de titli de onoare, după cari aleargă alții fără merite deosebite, dar cu atât mai vanitoși, nu veți întâmpina deplină înțelegere și recunoștință nici chiar la aceia, pentru cari vă jertfiți toate puterile, tot timpul și sănătatea. Dacă veți munci însă din convingere și cu însuflețirea recerută, nu vă veți împiedeca de aceste greutăți și veți avea cea mai scumpă și sfântă recompensă, în conștiința de a vă fi îndeplinit misiunea. Veți avea și bucuria de a vedea încolțând în jurul D-Voastre sămânța cea bună, pentru că nimeni nu este în poziția de a constata efecte atât de palpabile în urma activității sale, ca tocmai preotul și învățătorul.

Mai este încă un lucru asupra căruia nă simt îndemnat a vă îndrepta atențiunea. Așa cum ați trăit aici în institut în deplină înțelegere, în contact intim și spriginindu-vă reciproc în manifestările D-Voastre, așa dorim a vă vedea și în viață. Toate bunele intențiuni și toate roadele ostenelelor D-Voastre vor fi zădărnice, dacă prin lipsă de tact și înțelegere veți lăsa să se incube duhul rău al certei și separării între D-Voastre. Tot binele, pe care ne simțim îndreptățiți al aștepta dela generațiunile mai tinere de preoți și învățători bine evaluați, devine iluzoric, dacă nu veți tinde la păstrarea bunei înțelegeri și a conlucrării armonice.

De fapt încep a se ivi cazuri răzlețe de astfel de porniri păgubitoare, când neînțelegerile între cutare preot și învățător, iscate din temiri ce lucruri de nimica, iau proporția unor chestiuni vitale sau pentru preoți sau pentru învățători, și astfel se văd față în față cele două tabere, combatându-se cu înversunarea caracteristică luptei între frați la Români. Iubiți elevi! Vor fi și între D-Voastre oameni pătimiși și iubitori de ceartă, vă conjur însă în numele binelui pentru care trebuie să luptați, să i admoniați pe aceștia cu certare trătească, dar nici decum să nu fiți atât de imprudenți, a vă declara solidari cu ei, numai fiindcă și ei sunt preoți sau învățători. Dar, e bine să fiți solidari, însă numai în lucrurile bune. Solidaritatea, care în cazul acesta este o virtute, devine absurditate și păcat dela o anumită limită încolo.

In timpul din urmă se agită chestia organizării atât a preoților cât și a învățătorilor. Nu e nici un rău în tendința aceasta, pentru că sunt de fapt unele chestiuni de interes specific preoțesc și învățătoresc, cari prin o mai bună consolidare ar putea primi o rezolvare mai matură și mai uniform obligatoare. Să vă feriți însă ca nu cumva aceste organizări să aibă ascuțit una împotriva celeilalte.

Sferele D-Voastre de activitate sunt bine delimitate, așa încât nici un fel de încrucișare de interese nu poate să aibă loc. Dimpotrivă

nu sunt alte funcțiuni, la cari lucrarea din mână în mână ar fi atât de firească și de sine indicată ca la preoți și învățători. Nici mișcarea anticlericală, ivită în împrejurări cu totul străine de ale noastre, nu poate să prindă teren la noi. Biserica noastră nu este înainte de toate clericală, ci ea este și trebuie să fie națională și culturală. Sub scutul ei stau așezămintele noastre culturale cele mai de frunte, și în cadrul ei li se desiginează mirenii atâtea teren de validitate și atâtea drepturi cardinale, ca în nici una din celelalte biserici. D-Voastră, fitori învățători, să nu vă lăsați amăgiți de lozinci lipsite de valoare și de activitate pentru referințele noastre, fiți vii vrednici și credincioși ai bisericii noastre strămoșești, arătați stimă și purtare cuvințioasă față de preoții ei, cari pe lângă agendele proprii bisericesti, au luat asupra lor și sarcina de a se îngriji și de bunăstarea școalelor. Să nu uitați că între împrejurările de azi, când încă cea mai mare parte din credincioșii noștri, nu înțeleg însemnătatea și rolul școlii ca factor cultural și economic-social, preoții au luat asupra lor tot odiul cheltuielilor mari pentru zidirea și susținerea școalelor noastre confesionale, pe când învățătorii în multe locuri au observat o punibilă atitudine de pasivitate.

Iar D Voastră, fitori preoți, purcedeti cu tactul cuvenit în îndeplinirea funcției de directori școlari, povățuiți cu blândete dacă veți afla lipsuri la învățători, și înainte de toate să justificați titlul de directori școlari, prin competență în cele ce privesc instrucțiunea și în general viața internă a școlii.

Ultimele povețe, pe cari vi le împărtășesc de pe catedră, și pe cari vă rog să le păstrați și să le urmați în viață sunt acestea: muncă cu însuflețire și muncă în armonie! Dzeu să vă ajute!

Iar D-Voastră, cari și de aci înainte mai rămâneți în institut, dați-vă seamă de întrelăsările de până acum, și măcar de aci înainte întrebuiți tot timpul în mod conștient. Îndeosebi tindeți a vă câștiga și înțări vocațiunea prin mijloacele indicate mai înainte, căci atunci veți lucra cu interes și cu plăcere, și noi nu vom mai fi siliți să ne luăm refugiu la mijloace de indemnare, pentru noi ca și pentru D-Voastră deopotrivă de neplăcute.

Doresc ca feriile să le petreceți în lucrări și distracții folositoare, iar la începutul anului viitor să ne vedem sănătoși, viguroși și dornici de muncă.

Resboiu nou în Balcani. Fără nici un ultimatum, ori declarație formală de războiu, poate chiar în contra voinței guvernelor statelor balcanice, trupele acestora s'au încăerat la bătaie și acum războiul decurge în toată regula. S'au bătut Grecii cu Bulgarii, și s'au bătut și Sârbii cu Bulgarii, dar e greu a stabili, că învingerea pe care parte a fost, pentru că conform obiceiului din trecut fiecare se laudă că el a învins. România încă nu a intrat în acțiune și e întrebare dacă va intra. Pentru că România se află în fața unei recolte, ca și care nu a mai avut și ar fi păcat să o lase pradă pe câmp, ducând puterile de muncă la războiu. Dar și de altcum puterile mari europene își dau toate silințele, ca se împacă pe cei îndușmăniți astăzi, din motivul, că nu știu cum să împartă prada pe care au pus mâna eri, ca aliați. Dispoziția e însă foarte războinică în România. Opiniunea publică vrea războiu și cere intrarea armatei române în Bulgaria.

Legea cvinevenalelor în casa magnaților.

După Preasfințitul Lor, Episcopii Ioan I. Papp al Aradului și Dr. Miron E. Cristea al Caransebeșului, a vorbit la legea despre cvinevenalele preoțești Excelența Sa, Mitropolitul Blajului, Dr. Victor Mihályi în ședința de Mercuri, 25 Iunie nou, a casei magnaților, robind vorbire următoare:

„Excelența Voastră dle prezident!
Ilustri magnați!

Proiectul de față voeste să rezolve chestia minimalului venitelor preoțești în forma cvinevenalelor, asigurat pentru bisericile recepte.

La începutul veacului trecut, prin 1803, guvernul regesc transilvănean de pe atunci a conseris venitele preoților din dieceza gr-cat. a Făgărașului prin comisiuni mixte, trimise la fața locului.

Nu voese să abuzeze de paciintă, ilustrii magnați; amintesc numai, că acele comisiuni mixte au avut îndrumarea, ca să lucreze într-acolo, ca comunitățile bisericesti, cari s'au format din credincioși mai puțin, dar s'au dezvoltat independent, să fie grupate pe cât e posibil sub conducerea unui preot. Această grupare să fie însă nesocotită de către două comune bisericesti, combinate pentru a fi împreunate, vor fi la o mai mare distanță de trei sferturi de oră, apoi de câte ori două comune bisericesti sunt despărțite prin dealuri mari, și este esch să posibilitatea unei comunicații ușoare, urgente; de câte ori râuri și pârâe, cari dacă se revarsă din alviile lor, împedecă pe un restimp oarecare convenirea cu preotul, și în sfârșit dacă credincioșii unei comunități bisericesti gr-cat. ar trebui să treacă printr-o comună, care nu este gr-cat. ca să ajungă la preotul lor.

Și dacă nu am lua în deosebită considerare raporturile geografice ale ținuturilor ardene, dacă nu am cerceta motivele agrare și urbariale ale multelor comune mărune, precum și împrejurările etnografice, limbice și sociale ale acelor, cari le deosebesc atât de mult una de alta, nu va surprinde pe nime importanța acelei dispoziții umane, pentru cece a studiat mai deaproape turburările religioase ardene (Așa e!).

Comisiunile mixte au lucrat preum li s'au dat îndrumările. S'au conseris venitele preoților, și unde a fost posibil așa ceva s'au grupat comunele bisericesti constătătoare din credincioși mai puțin sub îngrijirea unui preot. Au cerut cu toate acestea, ca circa 1500 de parohii din dieceza Făgărașului să fie susținute. În urma acestui rezultat surprinzător, abstrăgând dela împrejurarea, că prin aceasta s'a amân timer un secol chestia organizării parohiilor gr-cat. ardene, am ajuns totuși în posesiunea acelei dispoziții prea-gătioase împărătești, în urma căreia s'au lividat pe teritoriul erariului pentru preoții gr-cat. sub titlul de congruă 200 florini renani, iar pentru capelani 150 florini renani, în sarcina domeniilor respective.

Acestei dispoziții împărătești este de a se mulțami organizarea acelor 20, zi douăzeci de parohii aflate pe teritoriile domeniilor erariale, cari puse sub iurisdicția patronagului se bucură până în ziua de astăzi de împrejurări mai favorabile. Dacă pe baza art. de lege XIII. din 1909 au fost împărțite și comunele bisericesti gr-cat. ardene de venit congruă, fie-mi permis a atribui aceasta raporturilor de drept ce s'au ivit pe urma aplicării § 14. art. XLIII. din 1868 adecă legea, care are în vedere executarea uniunii Ardealului. Dară minimalul congruă de 1600 cor. respective 800 cor. pentru preoți și 1000 cor. respective 800 cor. pentru administratori, pe urma ridicării repentine a prețurilor nu se mai poate primi, și eată că ni se dă acum prilej de a cunoaște în cursul desbaterii acestui proiect amănuntele unui desnodament contemplat de guvernul regesc, pentru a îndestuli pretențiunile echitabile existente.

Este neîndoios, că e un lucru ademenitor de a pune preotului cu puterea legii în perspectivă pe lângă congrua anuală de 1600 cor., sub titlul de cvinevenal încă o întregire de 1400 cor. Mărturisesc, că și eu sunt recunoscător înaltului guvern regesc pentru această bunăvoință, prin care grăbește fără amănare, abstrăgând dela toate dispozițiile aspre ale acestui proiect, se ajutozează dintre 671 de preoți, câți are arhidieceza dela Alba-Iulia și Făgăraș, 180 de inși. Imi pare rău, că în urma dispoziției §-lui 5, din acești 180 de preoți vor fi numai 43 stabil asigurați de un venit mai mare, deoarece numai 43 de preoți pot să conteze la toate 5 cvinevenale; 13 parohii vor primi 4 cvinevenale, 20 trei, alte 20 două, și în 84 de parohii numai un singur cvinevenal va ridica venitele preoțești, pentru că triplul venitului curat local, constatat la conscriere, e mai mic decât cvinevenalul dublu, triplu, sau de 4 ori mai mare, ca întregirea congruă cu cvinevenal cu tot. Această dispoziție vătămătoare însă o vestejește cel puțin situația celor 180 de preoți, căci deși nu fiecare poate să spereze o ridicare a veni-

telor preoțești în deplină măsură, li împărtășește guvernul baremi cu un ajutor parțial.

Dară ce să zic privitor la dispoziția aceea vătămătoare din proiectul de lege, care pe urma § 5 exclude pe parohii celor 494 de parohii dela posibilitatea, ca să li se ridice minima venitelor asigurate lor în lege, cu ajutorul cvinevenalelor? Excelența Sa dl ministru a binevoit a recunoaște la motivarea §-lui 10, că în urma precedentelelor și împrejurărilor nu arareori este de dorit, din punctul de vedere al interesului de stat, ca să se ajute ulterior și astfel de posturi preoțești, cari în urma motivelor stabilite, invocate de paragrafi 2 și 5, pe baza proiectului, peste tot nu pot fi sprijinite sau pot fi ajutate numai sub măsura stabilită de normală. Fie-mi permis a întreba, pentru ce voeste proiectul de față să escludă de sub scutul legii venitele parohiilor, cari la preoții noștri din cura animarum fac mai mult ca 2 din 3 părți, când în urma minimalului statorit pe baza art. XIII din 1909 și acești preoți stau sub scutul legii? La început dispoziția guvernului transilvănean competent a constatat peste ori ce îndoială, că între împrejurările date înființarea comunităților bisericesti cu credincioși mai puțin încă e de a se considera de interes comun.

Aceste considerații au putut să induplece camera deputaților, ca să omită § 9. din proiect. În motivarea proiectului în § 9. se provoacă însă Excelența Sa și la § 5. Ce ar fi mai firesc, decât, că dacă s'omisi § 9, să se omită și § 5, și încă cu atât mai vârtos, că dacă susținerea comunităților bisericesti cu credincioși mai puțin poate fi considerată în interesul de obște, cu atât mai mult va fi în interesul public ajutorarea prin lege a parohiului și în cazul când venitul lui local actual nu atinge într-o măsură pe care o pretinde § 5. Imi ilustrez această deducție legică prin faptul, având de bază raportul comisiunii instrucțiunii, că prezidentul acelei comisiuni, Excelența Sa Zsilinszki Mihály, privitor la ajutorul general al bisericilor protestante a zis, că fiecărui preot protestant i s'a putut da cvinevenalul, fără considerare la venite. Quod uni justum, alteri aequum.

Imi iau voie a atrage atenția casei de sus și asupra împrejurării, că după art. de lege XIII din 1909 a liquidat pe seama preoții catolice întregirea congruei până la 1600, respective 800 cor., a dat-o aceasta din trei izvoare de venit. Unul e fondul religionar, al 2-lea cele 700 mii de coroane provenite pe urma contribuțiunii corului episcopesc, a 3-lea e erariul, care contribuie cam cu tot atâta. Cum a putut așadar împrejurarea aceasta să îndrume înaltul guvern, ca la proiectarea cvinevenalelor, respective la conscrierea legală a acelor, să nu recurgă deosemena tot la aceste 3 izvoare de venit, ci a luat singur asupra sa proiectarea cvinevenalelor în sarcina erariului? Prin aceasta a trebuit să se excludă din proiectul cvinevenalelor un considerabil număr de prești funcționi. I-a exclus prin § 5., căci după ce n'a mai putut să grupeze preoții pe baza § 9, a lăsat în proiect § 5, după care preotul respectiv poate ținea cont la întregre numai până la triplul venitului local. Dacă venitul triplu nu e mai mare de 1300 cor., preotul nu capătă nimica, și astfel nu capătă nimica din dieceza de Alba-Iulia și Făgăraș 494 de preoți, dintre cari, — scuzați că îndrănesc a face aceasta amintire, — 180 sunt preoți pe deplin calificați, cari au făcut maturitate și au ascultat patru ani teologie. Astfel va putea obveni cazul, dacă pe preoții deplin calificați li oprim dela posibilitatea ridicării venitelor lor, că atunci când universitatea din Budapesta ridică la facultatea teologică calificația la 5 ani, să avem preoți deplin calificați, apoi mai puțin calificați, și în urmă preoți cu calificație mică. Atunci vre-un guvern sau legislație viitoare va putea zice, că numai preoții deplin calificați pot să capete ridicarea salariului.

Mai vreau să amintesc ceva, Ilustri magnați! Guvernul atinge în proiectul de lege și chestia fundațiilor, întrucât fundațiile preoțești nu le acceptează decât în cazul, dacă înaltul guvern le aproabă de mai înainte, încât ameliorarea aceasta să nu fie computată în congruă. Până acum, mărturisesc, s'au aprobat unele fundații private, în cari s'a accentuat, că preotul, sub titlul anumitor servicii — stola și alto funcțiuni bisericesti — să primească anual o anumită sumă, dar aceasta să nu fie computată în congruă. Aceasta va avea în orice caz un efect rău asupra însuflețirii fundațiilor private, cari prevăd ameliorarea venitelor preoțești, și țânta pe care înaltul guvern vrea să o ajungă prin cvinevenale, că adecă această însuflețire să se desvolte, iar credincioșii să augmenteze venitele preoțești în respectivele comune, — la ce li îndemnăm și noi, — prin aceasta va scădea, căci tot cel ce face o fundațiune privată, vrea să dispună asupra fundațiunii lui proprii. Și mai este o considerare, ilustră casă, că după ce în senzul acestei legi, în provincia mitropolitană de Alba-Iulia și Făgăraș, — numai 180 de preoți se împărtășesc de cvinevenale, iar 494 de pre-

oți nu primesc nimic, — între aceștia sunt 189 preoți cu calificație deplină, iar 305 cu calificație mai puțină, — deci foarte ușor să poate întâmpla, că nu vom mai avea de aci înainte preoți, cari au terminat gimnaziul. Căci aproximativ o terțialitate din comunele cari nu primesc cvinevenale, au preoți cu calificare deplină, dar când aceștia vor vedea că nu li se îmbunătățește soarta: atunci tinerimea nu se va mai îmbulzi la cariera preoțească, și astfel se va realiza un efect cu totul contrar decât cel dorit.

Pe baza celor expuse îndrăznesc a ruga înaltul guvern, ca în legătură cu retractarea §-ului 9 să binevoiască a retracta și pretențiunea foarte severă a paragrafului 5, și să ia măsură, ca proiectul de lege să fie astfel trecut prin retorta legislativă, încât fiecare preot, fie de o calificație mai mare sau mai inferioară, să primească și cvinevenalele ce-i compet în proporție cu congrua. Și după ce nu putem spera, ca ilustra casă a magnaților să retrimite acest proiect de lege la cameră, căci numai acesta e forul, numai acolo se poate retrimite, iar nu la guvern, binevoiască dl ministru de culte și instrucție a afla o modalitate, care să repare lacuna ce o aduce acest proiect de lege ameliorării venitelor preoțești și să cumpănim, cum am putea în proporție cu relațiile locale, cu consenzul autorităților episcopale respective, să împărtășim pe acești preoți, nu numai de ajutor, ci de urcare regulată de salar. Probabil prin un adaus la proiectul de lege, sau pe altă cale înaltul guvern va afla de bună seamă modalitatea, pe care au descris-o atât de convingător episcopii români gr-or., cari au vorbit înaintea mea. De altcum primesc în general proiectul de lege, ca bază a discuției speciale.

Din Oradea-mare.

În 26 Iunie n. s'a făcut în Oradea-mare alegerea de protopresbiter în locul decedatului Toma Păcală, cu care ocaziune, după cum am anunțat deja, totalitatea voturilor a întrunit parohul Andrei Horvat. Sinodul protopopesc electoral a fost presidat și condus de domnul asesor consistorial din Oradea-mare Gheorghe Tulbure, care a rostit cu acest prilej următoarea vorbire de deschidere:

Onorat sinod protopopesc!

În urma mandatului primit dela autoritatea noastră bisericască superioară, mă afl în fața d-voastre în calitate de comisar consistorial încredințat cu conducerea actului alegerii de protopop al Orăzii. În momentul acesta, când am înaintea mea pe reprezentanții clerului și ai poporului din cel mai întins protopopiat ortodox al Biho-rului românesc, o emoție adâncă imi cuprinde sufletul, când stau să-mi dau seama de importanța actului, care avem să-l săvârșim. Și dacă aceeaș îngrijare serioasă imi pare că se zugrăvește și pe fețele d-voastre, eu găsesc că pentru clipa de față starea noastră sufletească este justificată. Incontestabil că protopresbiterul — ori din ce punct de vedere l-am aprecia — în organismul bisericii noastre constituționale reprezintă o demnitate frumoasă și o misiune importantă.

Din punct de vedere istoric instituțiunea protopresbiterilor este de obârșie foarte veche și dezvoltarea, care a luat-o în cursul vremii, prezintă o deosebit interes. Deja în veacul al IV-lea după Hristos, când înmulțirea creștinilor în toate părțile lumii începuse să îngreuneze păstoria sufletească, episcopii s'au văzut nevoiți să-și numească câțiva oameni de încredere cari să-i înlocuiască în supravegherea preoților și'n duhovniceasca păstorie a credincioșilor. Aceste organe de încredere, în biserica răsăritului au primit numirea de *choroepiscopi* sau pe românește *episcopi dela țară*. Numirea aceasta frumoasă li s'a dat cu specială considerație la chemarea lor, care culmina în a reprezenta pe episcopul din centru (cetate) și a-i fi mână dreaptă la cărmuirea sufletelor. În calitatea de choroepiscopi, supranumiți și *vișitatori*, se instituiau de obicei preoții de mir cu aptitudini alese și mai destoinici în slujba păstoriei, cari se bucurau de încrederea episcopului și cari au primit mai târziu numirea de *protoierei*. Mai în urmă s'au numit peste tot *protopresbiteri*, iar în graiul comun al poporului nostru *protopopi*, numire, care se păstrează și astăzi. Misiunea specială a protopresbiterilor a fost dela început în armonie cu spiritul învățăturii evanghelice și cu practica apostolică. Sfera drepturilor și a datorințelor lor, din punct de vedere canonic s'a regulat mai deaproape în sinoadele provinciale din Antiohia și Neocesarea. În înțelesul acestora ei au fost investiți cu drepturi restrinse și așezați în raport de atârnare față cu episcopul cetății, care după dreptul divin, singur este înzestrat cu absoluta putere a cărmuirii duhovnicești.

Din capul locului protopresbiterii ni se prezintă deci ca locțiitorii episcopului lor,

Tocmai în faptul acesta zace nota fundamentală și caracteristică a acestei demnități în ordinea ierarhică. Atât geneza istorică, cât și rațiunea canonică din care a răsărit și s'a dezvoltat această instituție ecleziastică, ne îndrumă să relevăm că protopresbiterul n'a fost și nu este decât reprezentantul și *exponentul* autorității sale superioare în mijlocul clerului și al poporului credincios. În consecință principiul, adeseori accentuat și astăzi că nu poate fi protopop celce n'are consentimentul și încrederea superiorității sale, are o justificare istorică și canonică. Principiul acesta a prezidat și la alcătuirea normelor de procedură pentru alegerea și numirea protopopilor, practicate în sinul bisericii noastre cari — fără să facă iluzorii principiul constituțional — au căutat să-l aducă în consonanță cu tradițiunea istorică și cu criteriile de drept canonic.

Pe cât de însemnată a fost misiunea protopresbiterilor în viața bisericii universale, pe atât de hotărâtoare a fost menirea ce le-a rezervat soarta în istoria bisericii noastre, a românilor ortodocși din Ardeal și țara ungurească.

În curgerea veacurilor trecute, când organizația bisericii noastre se găsea într'un stadiu primitiv și când scaunele vlădicești erau atârnatore de voință și interesele stăpânitorilor lumești, se poate spune că aproape numai protopopii au fost ostași apărători de lege străbună și conducători vieții sufletești ai neamului. Dacă vom cerceta epoca de tristă pomenire, care a urmat după nenorocitul tratat politic-bisericesc încheiat între mitropolitul Atanasie al Ardealului și între scaunul papii dela Roma la anul 1698, — dacă ne vom reaminti zburciunile anilor dela 1700—1786, când biserica noastră rămasă fără cărmăciu era asemenea unei corăbii lăsată în largul mării pe mâna piratilor, va trebui să recunoaștem că și atunci în clipele de răstărire, numai cei câțiva protopopi, cari nu s'au lăsat ademiniți de sirenele iezuitice, numai ei au mântuit corabia din valurile protestismului gata în tot momentul s'o înghiță.

Despre acei protopopi putem spune cu vorba poetului, că au fost

Statornici în cinstea de lege și neam
Și'n focul credinței statornici...

pentru că ei în adevăr *au avut o credință*, au luptat pentru apărarea ei, și când s'au coborât în morminte, au lăsat-o neprihănită în grija urmașilor.

Iar prin atitudinea lor de adevărați preoți și apostoli ai legii românești, ei au desemnat pentru toate vremile *linia de conduită* a tagmei lor în viața noastră bisericescă și națională.

Era, prin urmare, firesc, ca genialul organizator al bisericii noastre, care a fost mitropolitul *Șaguna*, în cadrele constituției sale să păstreze pe seama protopopilor întreaga sferă de activitate, ce le revenea după rostul istoric și canonic al chemării lor. Deodată cu inaugurarea erei constituționale, protopopii primese un rol de conducere și chiar de inițiativă pe terenul administrației bisericești (vezi *Șaguna*, Dreptul can. pg. 137—140). În chip figurat putem zice, că protopopii sunt stăpâni pe cari se razmă întregă clădirea sistemului nostru de administrație și disciplină bisericescă.

Reținem constatarea aceasta, pentru că tocmai ea presupune un adânc simț de responsabilitate și impune protopopilor o *conștiință serioasă* despre atribuția lor oficială. Înțelegem o mai largă și mai avântată interpretare a rostului de protopop în cadrele vieții bisericești administrative. Pentru că cineva să fie un conștient organ de administrație, trebuie necondiționat să fie pătruns de rostul superior al misiunii sale și de toate problemele și necesitățile, cari stau în legătură cu progresul moral și material al maselor subordonate. Nu poate fi de folos la administrație cel-ce n'are dragoste de oameni și interes față de chestiunile și afacerile publice. Iar mai presus de toate, se cere o adâncă convingere și o nestrămutată credință într'un ideal, singurul izvor de întărire în munca grea și statornică, ce trebuie cheltuită în slujba bine-lui de obște.

Iată atribuțiile de căpetenie, a căror întrupare ideală trebuie să fie și protopopul de astăzi, dacă este să-și împlinească cu vrednicie rolul desemnat lui de *Șaguna*: de a fi un *element viu și un factor de viață* dător în organismul bisericii.

S'a remarcat însă — și cu multă dreptate — fenomenul ciudat, că dela înacționarea vieții constituționale, în sânul bisericii noastre, pare că toate energiile factorilor dela conducere s'au cheltuit exclusiv în serviciul perfecționării și amplificării formalităților de administrație. Complicația aparatului administrativ s'a întâmplat — dupăcum era și firesc — în paguba însăși a menirii sublime de a înălța și a purifica

sufletele, pe care i-a designat-o bisericii d-zeiescul ei întemeietor. De dragul formelor s'a neglijat aproape cu desăvârșire fondul vieții religioase, simburile adevărului, care constituie țaria nebiruită a bisericii lui Cristos. Urmarea firească a acestei dezvoltări unilaterale a fost că, organele bisericești chemate să propoveduiască lumina și căldura evangheliei, pe nesimțite s'au văzut apucate în vârtejul aparatului administrativ, al bisericii oficiale, care tot mai puțină vreme le îngăduia pentru îndatoririle legate de apostolatul misiunii lor. În chipul acesta, abătută dela ogașa adevărată a chemării lor, și din zi în zi tot mai copleșiți sub greutatea monstrului administrativ, slujitorii bisericii au început a se funcționariza.

Acest proces de *birocratizare* s'a petrecut mai ales cu protopopii, ca unii, cari erau mai angajați în serviciul mecanismului oficial. Pe urma acestui proces interpretarea genuină a chemării protopopice a suferit o modificare radicală, și în locul ei pare a se fi instăpănit concepția greșită, că protopopul nu este decât un simplu organ intermediar, cu vulgara menire de a multiplica și transmite clerului inferior rânduilele curente ale cărmuirii bisericești. Porniți odată pe acest povârniș, am ajuns chiar la concepția detestabilă, după care unii consideră oficiul protopopice de o simplă agentură poștală a consistoriului eparhial, iar alții se amăgesc cu iluzia ridicolă că barometrul hărniciei de protopop îl constituie numărul actelor oficiale trecute la registru.

Enormă greșală!

Chemarea protopopului nu poate fi însoțită la rolul unei simple roți aplicate într'un mecanism orb și având de împlinit o acțiune tehnică inconștientă. Dar protopopul nu poate fi considerat nici ca funcționar de birou, care toată vremea și truda sufletească are să și-o mistuie în societatea unor șablonare acte oficiale.

Misiunea protopopului este mai presus de toate un *apostolat*!

Privită în lumina evoluției sale istorice și canonice, chemarea acestor urmași ai vechilor *choroepiscopi*, trebuie, să culmineze în a supraviețui cu ochii neadoromiți și a îndruma cu înțelepciune dreaptă lucrarea duhovnicească a celor muncitori în agrul lui Cristos.

Asemenea arterelor, cari primesc sângele dela inimă și-l răspândește în toate țesăturile trupului, protopopii au menirea să primească lumina cunoștinții adevărului evanghelic și să-i împrăștie razele binefăcătoare asupra sufletelor încredințate pazei lor. În scopul acesta protopopul conștient de menirea sa superioară, va petrece cât mai puțin timp la masa de scris și cât mai des va ieși în mijlocul clerului și al poporului, îmbrăbătându-l, mângându-l, povățuindu-l și muștrându-l, „cu vreme și fără vreme“, după cuvântul de povață al apostolului. Având o minte luminată și o inimă caldă — singurele calități, cari impun respect și dragoste — va deștepta în preoți în demnuri de apostolie și duhul bunei păstori, iar în sânnul credincioșilor va arunca neîncetat sămânța virtuților creștinești și românești.

Vorbele și faptele lui să nu izvorască însă din setea de stăpânire, din dorul trufă de porunceală sau din deșartă ambițiune a propriei ilustrări, ci din categoricul imperativ al conștiinței de datorință. Izvorul faptelor sale să fie trebuința și fustea de a produce și lăsa ceva pentru folosul obștesc. Cel-ce nu are o stea conducătoare, cel-ce nu și-a închinat viața unui ideal, va putea eventual să salveze toate aparențele hărniciei; va săvârși însă o simplă muncă de mântuială, care va rămânea pentru totdeauna infructuoasă. Iar pe urmele protopopului conștient și luminat, vor răsări pretutindeni roadele binecuvântate ale progresului.

Am convigerea că — stăpâniți fiind de aceleași preocupări sufletești — în acest moment d-voastră nu puteți avea dorință mai caldă și nădejde mai legitimă, decât ca aceste calități morale și intelectuale să împodobiască, cel puțin în parte și pe acela, pentru alegerea căruia am cerut să se poare asupra noastră darul Duhului sfânt.

În adevăr. Dându-vă seama de răspunderea morală împreună cu actul ce veți săvârși, este întemeiată pretenția d-voastră, ca viitorul protopop al Orăzii, să fie un bărbat distinct și înzestrat cu toate aptitudinile reclamate de importanța lui misiune pe terenul vieții noastre bisericești și naționale. La aceasta vă îndreptățește atât prestigiul special al acestui scaun de cinste, cât și tradițiunea istorică legată de protopopiatul Orăzii.

În scaunul de protopop al Orăzii — care până la anul 1695 a fost reședința episcopului Românilor ortodocși din părțile Bihorului — au șezut în cursul vremii trecute fețe bisericești, cari i-au împrumutat o frumoașă aureolă de strălucire. Astfel a fost

vestitul protopop Maxim *Manuilovici*, ajuns mai târziu episcop al Varșetului, care pentru noi are meritul netrecător de a fi sfătuit și protejat pe tânărul iurist Anastasie *Șaguna* — mai târziu mitropolitul *Andrei* — să îmbrățișeze cariera preotească. Vrednice de pomenire sunt apoi numele evlavioșilor protopopi de pe vremuri: *Arșici*, *Boțco* și *Simeon Bica*, acest din urmă bun consilier al mecenatului Nicolae *Jiga*, generosul protector al tinerimii române.

Se știe, mai departe că protopopul Orăzii, până la introducerea erei constituționale, era și președintele consistoriului nostru eparhial orădan, o împrejurare, care — fără îndolală — a potențat vaza și demnitatea protopopului chiar și atunci când calitățile sale personale nu erau în stare să înalte prestigiul și autoritatea consistoriului în fruntea căruia ședea. Iar în timpul de față, este incontestabil, că protopopul ortodox din orașul nostru — unde avem reședința vicarului și a consistoriului, un episcop și ordinariat român gr. cat și mai multe așezăminte bisericești, sociale și culturale — este indicat prin fașă pozițiunea sa, să fie un factor de seamă pe toate terenurile vieții publice. Cu deosebire din punct de vedere național, protopopii noștri din Bihor au rolul sentinței dela graniță, chemată să vegheze cu o hui pururea treaz, ca dușmanul să nu ne încalce *moșia sufletească*.

Unui serios examen de conștiință va trebui, prin urmare să se supună, cel-ce va urca treapta aceasta, dacă este să devină un protopop *asa precum îl cer vremile și nevoile noastre*.

Iată, on. sinod. motivele, pentru cari spunem la început, că îngrijorarea noastră este deplin justificată. Astăzi ochii tractului și chiar ai diecezei întregi sunt îndreptați asupra noastră. Felul, în care veți ținea să vă achitați de mandatul ce ați primit, rămâne la aprecierea conștiinței d-voastre; iar felul în care veți rezolvi problema ce vă așteaptă, rămâne în judecata viitorului.

Din parte-mi pot să constat, cu multă bucurie, că stau în fruntea unui sinod protopopice alcătuit din o seamă de bărbăți de cultură superioară, alături de preoți distinși și de alți fii devotați ai bisericii noastre. Faptul acesta prezintă o garanție, că cei chemați sunt pătrunși de marea responsabilitate morală împreună cu dreptul, pe care și-l validează. De altă parte îmi dă dreptul să presupun, că însuș actul alegerii se va desfășura în ordinea și cu demnitatea reclamată de importanța și solemnitatea momentului.

Cuprins de nădejdea aceasta, rog și de aici pe Mângăitorul Duh al adevărului, să se sălășuiască în cugetele d-voastre, și salutându-vă cu toată dragostea cea întru Cristos, — declar sinodul protopopice electoral des-his.

„Contribuțiune la munca pentru ridicarea poporului“.

Acesta e titlul unei cărți, de mare importanță pentru învățători. Cartea nu e nouă. Faptul însă, că a fost premiată de „Academia Română“, și că a fost scoasă în a doua ediție, dovedește, că nu a rămas neobservată. Ii s'a dat atenția cuvenită. Cartea e scrisă de profesorul *Sp. Popescu*, iar valoarea cărții o cunoaștem mai bine din *darea de seamă despre mișcarea literară pedagogică din anul 1911/12*, a domnului *Emilian Stoica*, fost învățător-director în Gurăuului, acum preot în Aciliu, și tipărită în Cernăuț, ca primul număr al bibliotecii revistei „Școala“. Domnul *Stoica* spune despre cartea aceasta următoarele:

... „Pe Sp. Popescu îl cunosc și de aiurea. A publicat două volume de analize sufletești — schițe literare îmbinate cu prelegeri didactice. Dintre acestea „Moș Gheorghe la expoziție“ (la cea din 1906, și „Rătăcirile din Stoborâni“ (răscoalele din 1907) sunt cele mai adânci analize ale sufletului țărănesc. Din ele mi-am format convingerea, că Sp. Popescu e cel mai bun cunoscător și zugrăvitor al țărânului — real, nu acela din fantazia scriitorilor dela oraș — cu întreg felul său de a înțelege lumea aceasta. Flu de țărân el însuș, a cunoscut sufletul țărânului din cercetarea propriului său suflet. A fost atât de țărân, că la 18 ani ca student în cl. IV juca în horă cu flacăii și încă nuse știa recomanda.

Cartea aceasta se compune din 33 scrisori adresate învățătorilor tineri și tuturor celor ce și iubesc neamul și vor să-l cunoscă și să-l ajute. „Vreau — zice într'un loc — să mă fac calăuza unui învățător tinăr. Înainte de a intra în sat te întreb: îți iubesti slujba, ești mulțumit cu ea? Numai dacă răspunzi afirmativ, să mă asculți, altfel ne-am pierdut vremea de geaba“. (pag. 141).

Cartea este un curs complet din metodică aceluia ram de învățământ atât neglijat și la noi: *viața*. Autorul pornește în adevăr dela slabele rezultate ale învăță-

mântului primar și arată, că munca săvârșită de învățători n'a prea dat roade până acum. Te-ai aștepta deci să-ți vorbească despre greseliile din școală. Citești, citești înainte și vezi la sfârșit cu mirare, că despre învățătorul în școală nu-ți vorbește decât două pagini din cele 220. „Bun lucru și pedagogia, dar, Doamne, mulți gârgăuni a mai vârat ea în capul multor oameni. Nici un minut din viața d-tale și nu pierzi din vedere, că școala și viața trebuie să formeze o singură bucată. Până nu de mult s'a făcut o greșală. Școala a avut în vedere numai pe copii, nu și pe vârstnici, astfel nici nu se simte existența ei“. (pag. 144).

Scrisoarea I. tine loc de prefață.

Următoarele 10 scrisori sunt o icoană completă a situației școlilor primare, a raportului dintre învățător și obște și a felului cum înțelege țărânul cartea. Le vom resuma.

De obicei rezultatele școlii primare se judecă după numărul știutorilor de carte, cari azi sunt 40%, deci 60% sunt analfabeți. Dar să zicem, că n'ar mai fi nici un analfabet, și totuși s'ar mai putea pune și atunci întrebarea: câți știu carte? Fiindcă întrebarea trebuie astfel formulată, nu câți au învățat să scrie și să citească (acesta singur e un meșteșug puțin folositor), ci câți *utilizează cartea în viață*? Cu ce-și justifică trecerea prin școală și ce deosebire este între viața cârturarului și a analfabetului?

Cetind par'că simți cum te pătrunde o puternică inteligență și sub privirea ageră roșești la întrebarea ce-ți vine involuntar: Justificăm noi prin viața noastră, că am învățat atâtă puzderie de carte? Dar să nu cercetăm, ci să punem această întrebare numai absolvenților noștri. Sp. Popescu ne dă o pildă pe care am putea o lua fiecare din noi. Pe Ion Căciulă îl înșală negustorul la cântar și la numărul banilor. Va să zică nu știe socoti. Născit merge la domnul Ghîță să-i facă o hartie, căci el nu știe scrie. Căutând pe Căciulă Ion în arhiva școlii, îl găsim tot cu nota 8, 9, 9, adevărat foarte bine. Viața însă i-a pus nota: zero.

Se descrie apoi într'un tablou mohorât viața ticăloasă a țărânului cu atâtă culoare, încât a fost reproducă această descriere și în tratate de igienă. Slaba alimentație, murdăria, lipsa de aer, puțină îngrijire ce se dă copiilor, educația morală, greșită... Astfel pusă teza apoi — și e singura corectă — abia dacă vom găsi unul la mie adevărat știutor de carte, și tot aceasta explică îneceteala progresului.

Nu învățătorii sunt vinovați de toate acestea, căci lucrul își are explicația lui în concepția țărânului despre școală și carte. Țărânul crede că numai munca fizică e muncă, el nu recunoaște munca intelectuală. Și fiindcă ori ce învățat în școală scapă de munca fizică, așadar scopul școlii e suprimarea muncii. „Dacă înveți carte, scapi de munca câmpului: plug, sapă, secere, coasă; pui condeiul după ureche, stai pe scaun toată ziua, nu te arde soarele, nu te-ajunge viforul, beai, mănânci, dormi, scrii, adevărat faci nimic și banii curg gârle“.

Școala primară însă nu te scapă de muncă, căci cu ea numai nu te poți face funcționar. La școala înaltă n'are cu ce-și ținea băiatul, ar fi o prostie deci să-și piardă vremea acolo, când acasă are atâtă de lucru. S'a introdus atunci obligativitatea cu gândul, că apetitul vine mâncând. Și după 50 de ani de obligativitate s'a ajuns acolo, că oameni cu știință de carte cer cu iscălitura lor desființarea ei, învățătorii sunt priviți ca dușmani.

Unii învățători au propus ca expedi-ente înăsprirea legii. Cea mai piramidală propunere a fost, ca copiii să fie aduși cu jandarmii la școală. Autorul observă cu amără ironie: Mergând pe calea aceasta, cred că pentru organizarea școlilor de adulți ar trebui să cerem ajutorul tunurilor. Alte cauze a slabelor rezultate: frica copiilor de școală, alimentată de părinți, pedepsele corporale ce se aplică în școală și în general raporturile reci dintre învățător și țărân. Învățătorii sunt străini în satul lor. La cerurile culturale, unde frecventarea nu e obligatorie, sala e goală, dacă nu se cere concursul administrației. Și aici au venit învățătorii și au propus să fie siliți sătenii prin jandarmii să asiste la cerurile culturale, ca să li se administreze porțiuni de discursuri păsărești.

Să deschidem o paranteză. Mi se pare că și la noi se exagerază efectul prelegerilor populare, căci în cele mai multe cazuri efectul e nul și sinamăgirea noastră e cu atât mai nefastă, cu cât de liniștită ne este conștiința că am muncit cu folos.

Deci mulțimea nu știe ce vrea școala și n'o iubeste. Până acum am căutat să-i câștigăm această iubire cu pedepse și jandarmi. Dar nu aceasta e calea cea adevărată. Atragerea către școală o poate face numai învățătorul, fiindcă el o reprezintă și simpatia către învățător va fi simpatie față de școală.

Până acum și învățătorul se simțea străin în satul său. Pentru satisfacerea nevoilor sale sufletești căuta prietenia cu fruntașii satului, cari în România sunt cel mai imoral și hibrid element; dușmăniți fiind ei de popor, în mod fatal dușmănia trecea și asupra învățătorului. (Va urma).

Convocare.

Prin aceasta sunt poftite a lua parte toate p. t. membre ale „Reuniunii femeilor gr.-or. române pentru înfrumusețarea bisericii din Sibiu” — sub. Josefina la adunarea generală, care se va ținea Duminecă la 30 Iunie a. c. st. v. în sala festivă a școlii centrale din loc.

Ordinea de zi:

1. Cuvânt de deschidere.
2. Constituirea biroului și constatarea celor prezente.
3. Presentarea raportului general despre activitatea comitetului, împreună cu socotelile de pe anul 1912.
4. Schimbarea §. 3 din statute.
5. Inscrisura de membre nouă.
6. Eventuale propuneri.
7. Alegerea a 2 membre pentru verificarea procesului verbal.

Sibiu, la 20 Iunie 1913.

Elisabeta Poponea Nicolau G. Iordan
vice-pres. secretar.

NOUTAȚI.

Din cauza sfintei sărbători, „Nașt. S. Ioan Bot.”, numărul cel mai de aproape al ziarului nostru va apărea Mercuri la orele obicinuite.

Monarhul la Ischl. Maiestatea Sa, Împăratul și Regele nostru Francisc Iosif I, a plecat luni dimineața dela Viena la Ischl, unde va sta ca în toți anii, două luni. În drumul spre Ischl s'a oprit însă în Wallsee, pentru a asista la botezul strănepotei sale, — care a primit din botez numele *Maria Valeria*, numele bunicii ei. Maiestatea Sa și-a continuat după amiază drumul spre Ischl, unde a sosit la orele 6 și jumătate.

Cas de moarte. Mama domnului prim-ministru, conte *Tisza István*, văduva fostului ministru-president de pe vremuri, *Tisza Kálmán*, a decedat în etate de 75 ani și a fost înmormântată Joi, în 3 Iulie n. în cripta familiară din Geszt.

Potop și călduri. În vreme ce în părțile noastre, mai ales în comitatul Hunedoara și al Caraș-Severinului, se repetă revărsările de ape, în Spania domnește de câteva săptămâni o căldură colosală. Termometrul arată în umbră de obicei 39 grade Celsius. Uneori temperatura se urcă până la 44 grade. Căldurile insuportabile au produs numeroase jefte: mai multe persoane au murit de insolatie, altele au nebunit. Sinuciderile cresc cu fiecare zi.

† **Dr. I. Cornoiu.** În București a decedat în mod subit, pe urma unei boale de inimă, *Dr. I. Cornoiu*, decedat facultății de teologie de acolo, în etate de 52 de ani. Odihnească în pace!

Hymen. Dșoara *Anuța Cimoca* și domnul *Vasile Micu* farmacist, au onoarea a face cunoscută serbarea cununiei lor religioase, care se va face la 23 Iunie (6 Iulie n.) în biserica gr.-or. rom. din Hidiș, la orele 10 și jum. a. m.

Congresul socialiștilor. Partidul social democrat din Ungaria, în considerarea stărilor politice, își va ține congresul în zilele de Duminecă, Luni și Marți, în 19, 20 și 21 Octomvrie st. n.

Universitate în Ierusalim. Guvernul francez a hotărât să înființeze o universitate în Ierusalim. Universitatea va fi înzestrată cu toate facultățile.

Soldați condamnați la moarte. Tribunalul militar din Nancy a pronunțat sentință asupra soldaților rescrători și a oșândit la moarte pe șapte dintr'înșii, alți 24 au fost pedepsiți cu arest în fortăreață pe 2—5 ani.

Școală evrească. În Lipsa s'a inaugurat prima școală secundară evrească în Saxonia. Este vorba de o școală reală și de un institut pentru creșterea fetelor, școli înființate din contribuiri particulare adunate de rabinul Dr. Carlebach din acel oraș.

Statistică jalnică. Ministerul de război din Paris a publicat datele privitoare la emigrarea celor obligați să facă serviciu militar. În anul 1909 au ieșit din Franța 63 mii de persoane, care erau obligate a se prezenta la asentare; în 1910 numărul s'a sporit cu șapte mii; iar în 1911 nu s'au prezentat la asentare 76 mii. Cu totul va să zică au lipsit dela datorie peste 200.000 de tineri cetățeni ai republicii.

Conferență în Berna. În luna lui Octomvrie se vor intruni la conferență din Berna reprezentanții diferitelor state. La această conferență internațională se va reglementa, printr'un contract general, durata timpului de lucru al minorilor și al femeilor.

Ocuparea unei mănăstiri pe sfântul munte. Ziarul *Secolo* anunță din Salonic, că 120 de cazaci înarmați, pe lângă tot protestul comandantului garnizoanei grecești, au pătruns în muntele Atos și au ocupat o mănăstire rusească. Cazacii au sosit pe un vapor comercial din Odesa. Reprezentantul din Salonic al muntelui Atos a ridicat protest la guvernul grecesc în contra vătămării neutralității.

Gazul subpământean din Ardeal. Experții englezi, trimiși de băncile ungare și de ministrul de finanțe, au cercetat la fața locului izvoarele de gaz subpământean ale Ardealului. Cercetările au dat rezultat extraordinar de favorabil. Astfel, dacă expertul va dovedi și mai departe același rezultat, se va putea întemeia întreprinderea de mult așteptată. Capitalul necesar se va procura parte în Austro-Ungaria, parte în Anglia. La început va fi trebuință de 50 milioane coroane. Acest capital cu timpul va putea fi urcat la 75 sau la 100 milioane de coroane.

Sunt puține — broaște. Nu este nici o țară, unde să se consume mai multe broaște, decât în Franța. Parisul, conform ultimelor date statistice, cumpără pe an în preț de câteva sute de mii coroane din acest articol alimentar. Parisienii se plâng acum, că în piața capitalei lor se vând pe zi ce merge tot mai puține picioare de broască, și că prețurile se urcă mereu. În anii trecuți se plătea pentru o sulă de bucăți cam 5 coroane; astăzi însă pentru aceeași cantitate se dau 25, ba și mai multe coroane. Broaștele se furnizează cu deosebire din ținutul Senei de jos, din Lotaringia și Belgia, unde acest ram de câștig e foarte răspândit. Francezii se ocupă cu ideea să aducă din America un nou soi de broaște, mai mari și mai folositoare decât cele din Europa.

Coroane eterne. Președintele Reuniunii meserieșilor sibiieni dl Victor Tordășianu dăruiește în loc de cunună peritoare pe cociugul mult regretatului său prieten *Ion Ursu de Margine*, fost inginer de comasații, cor. 5 la Legatul T. L. Abini, pentru ajutorarea copiilor din Cut, aplicați la meserie, al fondului Episcopul Nicolae Popea pentru masa învățăcelilor meserieși.

Stipendii pentru meserieși. Comisiunea administrativă a comitatului Sibiu publică concurs pentru șase stipendii de câte 300 coroane, cari se vor da tinerilor industriași din acest comitat, cari terminând cu bun succes clasa a treia a școlii industriale, vreau să cerceteze o altă școală de specialitate, care cade în afara de teritoriul comitatului. Cererile sunt a se înainta domnului vicecomite al comitatului Sibiu, până la 20 Iulie n. c.

Scrisori nimicite. Direcția poștelor din Viena a nimicit zilele acestea 23.964 de epistole, care s'au expedit în Februarie din Viena și Austria de jos, și n'au putut fi predate adresaților. În considerare că nici adresații nu s'au anunțat, scrisorile au fost distruse.

Catastrofă pe calea ferată. Intre stațiile Tugnad și Malnaș s'a ciocnit un tren de persoane cu unul de mărfuri. Au deraiat 11 vagoane, s'au sfărmat două vagoane, iar locomotivele s'au deteriorat. Un pasager a rămas greu rănit, trei înși s'au ales cu rane mai ușoare, un fochist a fost omorât, alte două persoane din personalul de serviciu au primit rane grele; altele opt, rane mai ușoare.

Cercul Krateji. Eri, Joi sara, și-a început reprezentațiunile vestitul circ al lui *Anton Krateji*, în piața gării. În Dumineci și în sărbători se dau câte două reprezentațiuni. Amănuntele se pot afla din afișe.

Petrecere în Lechința. Inteligența română din Lechința și jur va da o petrecere de vară cu dans precedată de concertul dat de corul teologilor de Blaj în 20 Iulie st. n. 1913 (a 2-a Duminecă după San-Petru) în pavilionul „Coroana” din Lechința. Începutul precis la 7 oare seara.

Cuiul în plămână. Copilul unui bogătan din America începuse să tușască. L'au vizitat mai mulți medici, dar n'au putut constata, că ar avea otfică. Cum însă copilul tușea mereu, a fost vizitat și de aparatul Röntgen și s'a constatat, că are un cuiul în plămână. A fost operat, cuiul a fost scos din plămână și copilul e acum sănătos. Iși aduce aminte, că a înghițit înainte cu patru ani un cui, care și-a făcut apoi patul tocmai în plămâna lui.

Petrecere în Hunedoara. Reuniunea femeilor române gr.-ort. din Hunedoara aranjează cu concursul tinerimii române de acolo o petrecere de vară Sâmbătă, în ziua de Sfântul Petru, 12 Iulie n. c. în pavilionul de vară al hotelului „Mercur” din Hunedoara. Venitul curat se transpune fondului reuniunii femeilor române gr.-ort. din Hunedoara.

La fondul Dr. D. P. Barcianu pentru ajutorarea socalilor (calfelor) fără lucru, al Reuniunii meserieșilor sibiieni, au mai dăruit: Ion Georgescu, funcționar de navigațiune fluvială română (Giurgiu), aplicând pe fiul său Aurel la lăcătușerie, 1 cor.; Petru Bota, croitor de costume săliștenești, soția sa Maria n. Giurca și copiii lor Petru, Nicolae, Maria, Dumitru, Ion, și Ana, cor. 2; vâd. Ana Giurca (Săliște), 20 bani; Ion Duma, paroh (Săcalul de pădure) soția sa Ana n. Rusu și fiica lor Mărioara, elevă în cl. III-a civ., 1 cor.; Iosif Comanescu, paroh (Codlea) pentru nepoții săi Septimia, Dorina, Horia, Ion, Mihnea, Dragavera și O'ga Teculescu (Alba-Iulia), de fie-care câte 20 bani sau în total cor. 1.40 și Vic. Tordășianu, preșident, 10 bani.

Poșta ultimă.

România mobilizează.

La propunerea guvernului român, Maiestatea Sa, Regele Carol, a ordonat eri d. a. mobilizarea întregii armate române, care are cinci corpuri de armată. Mâne, Sâmbătă, armata română stă gata de războiu.

Vânzare de bucate pentru sămănat.

La moșiile erariale din *Kisbér, Bábolna, Mezöhegyes* și *Fágáras* precum și la domeniul Coroanei din *Gödöllő* se vând bucate și alte produse agricole pentru sămănat în condițiile de mai jos.

Cererile pentru sămânțe se fac de dreptul către direcțiunile moșiilor amintite. Vânzarea se face cu bani gata, iar prețurile se stabilesc astfel, că la moșiile din *Kisbér, Bábolna, Mezöhegyes* și *Gödöllő*, față de prețul de burșă, iar la *Fágáras* față de prețul de piață, se scade în *Kisbér* 38 bani, în *Bábolna* 60 bani, în *Gödöllő* 30 bani și la *Mezöhegyes* 1 cor. de maza metrică, drept spese de transport. La prețul astfel stabilit, cu considerare la faptul, că se vinde numai sămânță binecercnută, se mai adaugă câte cor. 2 la fiecare moșie.

Un econom poate cumpăra din unul și același fel de sămânțe de bucate până la 100 m. m. și până la 10 m. m. altfel de sămânțe. Cum produsele cumpărate nu se pot folosi decât numai la sămănat, cumpărătorii, la cerere, au să adeverească cu certificatul oficios al primăriei, că intrădevăr au lipsă de sămânțe de sămănat. Transportul până la stațiunea cea mai apropiată de moșia vânzătoare, îl face aceasta pe nimic, iar cheltuielile căii ferate le suportă cumpărătorul. Prenotări pentru sămânțe de toamnă se fac la direcțiunile amintite, până la 1 Octomvrie a. c., iar pentru cele de primăvară până la sfârșitul lui Decemvrie 1913 cu adausul, că sămânțele se predau cumpărătorilor în răstimpul până la sămănatul de toamnă și respective de primăvară din anul viitor. De fiecare m. m. se depune un vadiu de 1 cor., care la transportare, se socotește în prețul de cumpărare.

Cei cu durere către țărânul muncitor, sunt rugați a aduce la cunoștința obștească această publicație.

Sibiu, 27 Iunie 1913.

Comitetul central al „Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiu”.

Pant. Lucața,
preșident.

Vic. Tordășianu,
secretar.

Cărți și reviste.

Anuarul XXIX al Inst. tutului pedagogic-teologic al arhidiecezei ort. române transilvane în Sibiu, pe anul școlar 1912/13, publicat de Dr. Eusebiu R. Roșca, director. Tip. Arhidiecezană 1913. — Cuprinde: Scepticismul religios, un interesant studiu apologetic, de profesorul Dr. Nicolae Bălan. Știrile școlare și cronica institutului arată, că statul personal al corpului didactic se compune din: 1 director, 13 profesori și 1 învățător la școala de aplicație. Elevi înscriși au fost: în secția teologică 90, în secția pedagogică 100, total 190. Biblioteca seminarială are 3553 volume. În cursul anului institutul a fost cercetat de P. C. Sa părintele arhimandrit și vicar arhiepiscopesc Dr. Ilarion Pușcariu, ca reprezentant al consistoriului; secția pedagogică a mai fost vizitată de comisarul ministerial Dr. I. Siegescu și inspectorul regesc de școale Munka Sándor. — Examenale dela finea anului școlar cu elevii din secția teologică s'au ținut sub conducerea comisariatului consistorial a Prea Cuvioșiei Sale Dr. Il. Pușcariu; iar examenale din secția pedagogică c. IV. au avut loc sub conducerea comisariatului consistorial M. Voileanu, cele din cursurile I—III au fost conduse în aceeași calitate de Dr. G. Proca. Atât la examenale de calificare de curs, cât și la examenale dela sfârșitul anului școlar din secția pedagogică a asistat comisarul ministerial Dr. Petru Ionescu — Școala de aplicație, cu cinci clase, a avut 36 de școlari. — Societatea de lectură „A. Șaguna” a elevilor din secția teologică și-a desvoltat activitatea sub președinția profesorului Dr. N. Bălan, iar cea din secția pedagogică sub președinția profesorului Dr. V. Stan.

Anuarul Institutului pedagogic-teologic ort. român din Arad (anul întemeierii 1812). Pe anul școlar 1912/13, redactat de Roman R. Ciorogariu, director. Tip. Diecezană 1913. — Cuprinde: Serbările centenare privitoare la institutul pedagogic din Arad; Discursuri la aniversarea centenarului, rostite P. S. Sa Episcopul Ioan I. Papp și P. C. Sa protosincelul Roman R. Ciorogariu; Apostolatul primilor profesori ai preparandiei aradane, lucrare cetită de profesorul A. Sădean; Versuri de Moise Nicoară (1825); Dptihul profesorilor deced. ti ș. a. — Personalul didactic se alcătuiește din 1 director, 12 profesori și 1 învățător la școala de aplicație. În internatul teologic au fost 67 elevi, în cel pedagogic 66 elevi, la oaltă 133. Biblioteca institutului are 4649 volume în preț de 13804 coroane. Biblioteca societății de lectură stă din 2346 volume. Școala de aplicație, cu VI clase, a fost cercetată de 24 de școlari.

Luceafărul revistă pentru literatură, artă și știință, Nr. 12, 1913, a apărut cu următorul cuprins bogat și variat: Oct. C. Tăslăuanu, Congresele femeilor. G. Duma, Pictorul Theodorescu-Sion. Victor Eftimiu, Dincolo de moarte (poezie). St. O. Iosif, O amintire (Cargiale). Maria Cuntan, Cuvinte suflătești (poezie). Eugen Goga, Un mormânt uitat. Caton Theodorian, O noapte pierdută. I. Agărbiceanu, A hînghelii (roman). G. Duma, Din trecut (poezie). Cronici: D. N. C.: Discursul de recepție rostit în Academia Română de d-l Delavrancea. Ion Grecu: Două discursuri. Ion Georgescu: Viața culturală germană. Înmormântări: Măntuirea școalelor noastre. Teatrul Z. Bărsan. Fondul lui Iancu. Pictorii unguri la București. Teatrul „Reuniunii socalilor români” din Sibiu. Monografia școlii din Tilișca. Românii din America. „Noi”. Spicuri. Bibliografie. Ilustrațiuni: Theodorescu-Sion: Christ, La sezătoare, Invățătoarea, Autoportret, Crai nou, La arat.

„Mărgineana”
institut de credit și economii, societate pe acții în Poiana (com. Szeben).

Convocare.

Domnii acționari ai institutului „Mărgineana”, sunt invitați prin aceasta la

Adunarea generală extraordinară,

care se va ține în Poiana, Duminecă la 20 Iulie n. 1913 la 2 ore p. m. în localul institutului cu următorul

Program:

1. Deschiderea adunării generale și constituirea.
 2. Alegerea unui membru în direcțiune în locul devenit vacant prin moartea lui Ilie Muntean.
 3. Închiderea adunării generale.
- NB. Domnii acționari, cari în sensul §. 10 din statutele societății, doresc a participa la adunarea generală în persoană sau prin plenipotențiați sunt rugați a-și depune actiile și eventualele documente de plenipotență la casa institutului cel puțin cu 1 oră înainte de deschiderea adunării.

Poiana, la 2 Iulie 1913.

(150) 1—1

Directiunea.

Nr. 436/1913.

(145) 1—3

Concurs.

Pentru întregirea parohiei vacante de cl. III Poianapocului (Lápospatak), în sensul ordinului consistorial din 30 Aprilie 1913 Nr. 5379 Bis. se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

Emolumentele sunt cele fasonate în coala B. pentru congruă.

Cererile de concurs să se înainteze sub semnătului oficiu protopresbiterial în termenul deschis, iar refectanții să se prezinte în parohie pentru a cânta, cuvânta, eventual a celebra.

Lăpușul-unguresc, la 5/18 Iunie 1913.

Oficiul protopresbiterial gr.-or. român al tractului „Cetatea-de-peatră”, în conțelegere cu comitetul parohial.

Andrei Ludu
protopop.

Nr. 447/1913.

(146) 1—3

Concurs.

Pentru întregirea parohiei de cl. III Vima-mică, (Drágavilma), biserica din jos, devenită vacantă prin moartea parohului Grigorie Roman, se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

Emolumentele sunt cele fasonate în coala B. pentru congruă, pe lângă observarea dispoziției § 26 din regulamentul pentru parohii.

Cererile de concurs să se înainteze sub semnătului oficiu protopresbiterial în termenul deschis, iar refectanții să se prezinte în parohie pentru a cânta, cuvânta, eventual a celebra.

Lăpușul-unguresc, la 5/18 Iunie 1913.

Oficiul protopresbiterial gr.-or. român al tractului „Cetatea-de-peatră”, în conțelegere cu comitetul parohial.

Andrei Ludu
protopop.

Nr. 327/1913.

(149) 1—3

Concurs.

Să scrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Român” pentru ocuparea posturilor de învățători la școlile noastre confesionale din comunele:

1. **Dumbrava** (Marosliget). Salar fundamental: 620 coroane dela comuna bisericească și 380 coroane ajutor dela stat. Cvarțir corespunzător și grădină în natură. Cuin-cuenalele să acoper din ajutor dela stat. De ajutorul dela stat a beneficiat și învățătorul de până aci.

2. **Idicel-sat** (Idespatak). Salar fundamental: 600 cor. dela comuna bisericească și 400 cor. ajutor dela stat, votat deja. Cvarțir corespunzător, grădină și lemne de foc, în natură.

3. **Idicel pădure**, (Idespatak) Salar fundamental: 600 cor. dela comuna bisericească și 400 cor. se va cere pe baza documentelor învățătorului ales, ajutor dela stat. Cvarțir corespunzător, grădină și lemne de foc, în natură.

Pe lângă alte obligăminte impuse prin legile în vigoare, învățătorilor instituți la aceste școli li se impune și datorința: a conduce elevii în toate Duminicile și sărbătorile la biserică și a cânta cu ei răspunsurile liturgice.

Concursurile înzestrate cu documentele recerute, să se aștearnă la subsemnatul oficiu protopresbiterial în termenul deschis. Concurenții, în conformitate cu dispozițiile regu-

mentare se pot prezenta înaintea poporului spre a cânta în biserică și a face cunoștință.

Reghin (Szászrégen), 15 Iunie 1913.

Oficiul protopopesc al Reghinului în conțelegere cu comitetele parohiale concurențe.

Vasile Duma
protopresbiter.

Concurs.

Pentru ocuparea postului de paroh în parohia de cl. II Săcelul-Marmației, protopresbiteratul Dejului, se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt următoarele:

1. Din „Fondul Rudolfin” arhidiecezan 800 cor. (optsute), solvibile în rate trilonare.
2. Dela credincioși — circa 200 familii — câte o ferdelă de ovăș de familie (30 litre) în valoare de 400 cor.

3. Locuință în natură constătătoare din 3 odăi și grădină.

4. Venitele stolare uzitate, cari se evaluează la suma de 800 cor. (optsute).

Refectanții își vor așterne rugăile lor concursuale, instruite conform normelor în vigoare în termenul indicat la consistorul arhidiecezan, având — pe lângă observarea dispozițiilor regulamentare — a se prezenta în comună, spre a celebra, cânta și a face cunoștință cu poporul.

Sibiiu, din ședința consistorului arhidiecezan, ca senat bisericesc, ținută la 18 Iunie 1913.

(148) 1—3 Consistorul arhidiecezan.

Anunț de licitațiune.

Pe baza prelinvării de spese aprobate de Prea V. Consistor sub Nr. 6747 Epitr. din 1913 prin aceasta publicăm licitațiune miquendă pentru zidirea bisericii gr.-or. din **Telechirecea**, tractul Făgăraș.

Licitația se va ține la 12 Iulie st. n. la 3 ore în casa parohului subsemnat.

Comuna bisericească va da cărămida, nășipul, petrișul precum și cărăușile dela gara Făgăraș până la locul destinat.

Prețul strigării este de 7000 coroane, iar licitanții au se depue înainte de licitare un vadiu de 10%.

Condițiunile de licitare se pot vedea la oficiul parohial din loc.

Comitetul parohial are drept de a alege pe acela dintre miquș oferenți, pe care îl va afla mai apt.

Telechirecea, la 12 Iunie 1913 st. v.

Iosif Martin **Damachin Anghel**
prez. com. par. notar.

(147) 1—3

Nr. 440/1913.

(143) 2—3

Concurs.

Pentru întregirea posturilor de învățători în comunele bisericești mai jos însemnate din protopresbiteratul „Cetatea de peatră”, se se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

1. **Costeni**, cu salar de: 300 cor. dela comuna bisericească și 700 cor. ajutor de stat; 20 cor. relut de grădină și cvarțir în natură.

2. **Curtuișul-mic**, cu salar de: 200 cor. dela comuna bisericească, 100 cor. ajutor dela P. V. Consistor arh., și 700 cor. ajutor cerut dela stat; grădină și cvarțir corespunzător în natură.

3. **Vima-mare**, cu salar de: 600 cor. dela comuna bisericească și 400 cor. ajutor de stat, ce va cere pe baza documentelor celui ales; cvarțir în edificiul școlii și grădină în natură.

Concursurile înzestrate cu documentele recerute să se înainteze subsemnatului oficiu protopresbiterial în termenul deschis, iar concurenții să se prezinte în comună spre a cânta și a face cunoștință cu poporul.

Lăpușul-ung. (Magyarlâpos), 15/28 Iunie 1913.

Oficiul protopresbiterial gr.-or. român al tractului „Cetatea-de-peatră” în conțelegere cu comitetele parohiale.

Andrei Ludu
protopop.

Nr. 315/1913.

(139) 2—3

Concurs.

Pentru ocuparea postului de învățător dela școala rom. ortodoxă din Ighiu se escrie concurs cu termen de 30 zile dela această primă publicare.

Salarul: 1000 cor. solvit anticipativ în rate lunare din cassa bisericii; cvarțir (3 odăi și culină) în edificiul școlii și grădină.

Cei ce doresc a ocupa postul să înainteze cererile însoțite de toate documentele re-

cerute la subsemnatul oficiu în termenul sus indicat notându-se că vor fi preferiți candidații cu calificațiune superioară și cei buni cântăreți, în deosebi pentru că alisul învățător va avea să îndeplinească toate funcțiunile de cântăreț în și afară de biserică, pentru care serviciu i-se va da în folosință 1 jug. de pământ arător, iar pentru firmarea de cor, — ceea ce însă se pretinde dela cel ales — va primi o deosebită remunerațiune din fondul existent spre acest scop.

Urcarea și respective adausurile la salar — dictate de cea mai nouă lege școlară (art. XVI din 1913) se vor face tot dela biserică însă numai cu considerarea serviciului îndeplinit la această școală.

Dela concurenți se mai cere a se prezenta, înainte de alegere, la biserică, pentru a-și arăta destoinicia în cântări și a se face cunoscuți poporului.

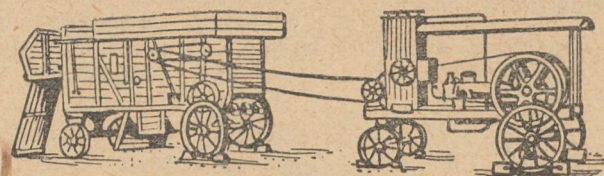
Alba-Iulia, 13 Iunie 1913.

Oficiul protopresbiterial rom ortodox al tractului Alba Iulia în conțelegere cu comitetul parohial.

Ioan Teculescu
protopresbiter.

„AGRICOLA”, întreprindere de mașini agricole și motoare BUDAPEST, V. Kőrall-utca 9.

Cee bun e și ieftin!

Cee bun e și ieftin!

Motoare de oleu brut originale *suediene* și originale *Diesel* pentru instalațiuni de mori și pentru alte scopuri industriale. **Locomobile** de benzîn și oleu brut pentru garnituri de treierat, cari funcționează în toată țara spre deplina îndestulare a cumpărătorilor.

Se află pururea în depozit.

Prețuri moderate. Condițiunile cele mai favorabile de solvire în rate pe mai mulți ani. Catalog de prețuri și deslușiri de specialitate se dau la cerere gratuit și franco.

Correspondență românească.

Premiat cu medalia cea mare la expoziția milenară din Budapesta în 1896.

Turnătorie de clopote și fabrică de scaune de fier pentru clopote

ANTONIU NOVOTNY

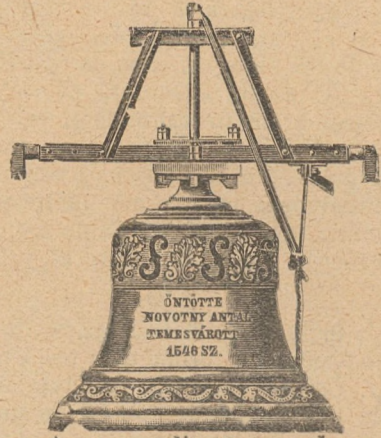
în Timișoara-Fabric

se recomandă spre pregătirea clopotelor noue, cum la turnarea de nou a clopotelor stricate, spre facerea de clopote întregi, armonice pe lângă garanță de mai mulți ani, provăzute cu ajustări de fier bătut, construite spre a le întoarce cu ușurință în orice parte, în-istă ce clopotele sunt bătute de o latură, fiind astfel mântuite de crepare. Cu deosebire sunt recomandate

Clopotele găurite

o invențiune proprie și premiată în mai multe rânduri. Aceste clopote, cari sunt provăzute în partea superioară — ca violina — cu găuri ca figura S, au ton mai intensiv, mai adânc, mai limpede, mai plăcut și cu vibrație mai voluminoasă de cât clopotele turnate după sistemul vechiu, astfel că un clopot patentat de 327 kg., este egal în ton cu unul de 461 kg turnat după sistemul vechiu. — Mai departe se recomandă pentru face rea de scaune de fier bătut, de sine stătătoare, pentru preadjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fier bătut, ca și spre turnarea de toace de metă.

Prețouranturi ilustrate gratis.

REVERENZII!

Premiat:

Expoziția internațională de modă, Paris 1911: Grand Prix și m. de aur.

La „Croitoria Universală” **I. PETRASCU**

Sibiiu, strada Cisnădiei 30. — Telefon Nr. 172.

Bogat asortată cu cele mai bune și fine stofe se primesc și execută

Reverenzi pentru on. preoți

în cele mai bune condițiuni. — Croială modernă. — Serviciu solid și grabnic. — Pentru lucru se garantează. — Prețuri moderate.

— Spriginiți industria română. —

Premiat:

Expoziția universală d'n Roma 1911: Grand premiu și med. de aur.